

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

*Yosef &
Yehudah :
Paradigms of
Leadership*

The shiurim this week are
dedicated in memory of
Hannah Romerovski Newman
Channa Bat Mordechai
whose yahrzeit is the
21st of Kislev.

Rabbi Dovid Miller
כא' כסלו תשע"ב • December 11, 2011

אורות החנוכה

קבוצת מאמרים לימי החנוכה בהלכה ובאגדה

מאת

הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

ב יוסף ויהודה

בפרשה זו אנו מוצאים מכירת יוסף ע"י השבטים והתחלת הגלות של ישראל, „כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם“, וקריאת פרשה זו, ענין מכירת יוסף וגדלותו מזדמן בימי חנוכה. וכבר אמרנו על הרמז והסמוכים שאנו מוצאים בגמ' ¹ לענין גר חנוכה שהניחו למעלה מעשרים אמה עם ענין והבור ריק אין בו מים, והדרש של הגמ' מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. בכלל כל הענין של מכירת יוסף ע"י השבטים, כלום ח"ו מפאת קנאה של כתונת פסים אמרו לכו ונהרגנו, והכתוב אומר ² שבטי יה עדות לישראל, והיתכן שהיו אלה חשודים ח"ו על שפיכת דמים. ולהבין את כל זאת: הגה בהסתכלות בענין זה אנו רואים, כי עיקר המחלוקת היתה בין יוסף ויהודה. יהודה אמר מה בצע כי נהרג את אחינו לכו ונמכרנו לישמעאלים והאחים שמעו לו, ואח"כ כתוב ³ ויהי בעת ההיא וירד יהודה מעל אחיו, אמרו חז"ל ⁴ כי האחים האשימו אותו במכירת יוסף והורידוהו מגדולתו. גם יעקב אבינו השגיח בעיקר על דברי יהודה. הוא לא הסכים בתחלה לשליחת בנימין למצרים, אולם כאשר אמר לו יהודה אנכי אערבנו, הסכים לשליחת בנימין. וכתוב ⁵ כרחל ולאה, שבנו שתיהן את בית ד', ובמדרש ⁶ אין עשו נופל אלא בידי בניה של רחל. ועיקר התולדה זה יוסף וכתוב ⁷ ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב ללבן שלחני. ובחז"ל ⁸ כאשר נולד שטנו של עשו. ועיקר התולדה של לאה היה יהודה ואמרה ⁹ הפעם אודה את ד', ובזוהר ¹⁰ ולעתיד יתאחדו וישלטון לעילא ולתתא, כי לו היו שבט אפרים ביהד עם יהודה לא נחרבה א"י, והנביא

אומר ¹¹ קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבריו, ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבריו, וכתוב ¹² כה אמר ד' הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגויים אשר הלכו שם וקבצתי אותם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ ובהרי ישראל, ומלך אחד יהיה לכולם ועבדי דוד ימלך עליהם, ומשפטי ילכו וחוקותי ישמרו ועשו אותם. ואח"כ כתיב וכתתי להם ברית שלום ונתתי את מקדשי בתוכם והיה משכני עליהם. נזכר המקדש והמשכן, המקדש שהיה בחלקו של יהודה, ומשכן שילה שהיה בחלקו של יוסף. שני אלה בני פלוגתא. ולבאר זאת: הגה אמרנו בפרקים הקודמים כי עד האבות היתה הנבואה בפרטות, במקרה, לאחד מבני הדור, כפי צורך קיומו הרגעי של הדור הזה. מן האבות התחילה כלליות ישראל, ודרשו חז"ל ¹³ ביצחק יקרא לך זרע — ביצחק ולא כל יצחק, ועיקר כלליות ישראל התחילה מיעקב, על ידי שבטי יה שהם עדות לישראל. והנה השבטים שהיו צריכים לקבוע דרך של קדושת ישראל בעולם, וביחוד יהודה ויוסף היו מחולקים בשיטה, יוסף אמר כי קדושת ישראל היא ללמד לתועים בינה, להתערב בגויים וללמדם דרכי ד' כדברי הנביא ¹⁴ אפרים בעמים הוא יתבולל, להביא קדושה גם לאומות העולם ואמר שמני אלקים לאדון על

כל מצרים, פירוש: עכשיו אלקים הוא אדון על מצרים. יהודה אמר כי קדושת ישראל צריכה להיות נפרדת מן הגויים. עם לבדד ישכון, כי פן ויתערבו בגויים וילמדו ממעשיהם. וראה כי מאפרים יצא ירבעם, שהעמיד עגלים לע"ז מתוצאת התבוללות, וחשב יהודה בצדק כי שיטת יוסף היא מסוכנת בשביל כלליות ישראל וקיומו, וחפשו השבטים לזה עצה איך להפטר מיוסף, ולכן שמעון ולוי שהיו הראשונים שמסרו נפשם על קדושת ישראל, שמעון ולוי הנקראים אחי דינה, שלחמו נגד ההתבוללות של ישראל בעמים, אמרו הנה בעל החלומות הלזה בא ועתה לכו ונהרגהו. ראובן התחיל בהצלת נפשות תחילה, וזכה לערי מקלט בחלקו, אולם יהודה אמר מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו, יהודה אמר אם ברצון השם שהנהגה תקייה לפי שיטת יוסף מה בצע יהיה כי נהרוג אותו, עי"ז לא תבטל השיטה אם ברצון השם לתת מהלכים לשיטה

זו בהנהגת העולם ואמר לכו ונמכרנו לישמעאלים, יתבולל יוסף בעמים, ונראה מה תביא הנהגה זו, אולם אח"כ ראה יהודה כי התחילה גלות ישראל, כי יוסף נמכר לעבד. אז ירד יהודה להכין את מלכות המיוחדת של ישראל ע"י זרע ופרץ. ובביאת אורו של משיח בן דוד הצריך לבוא אחרי משיח בן יוסף.

ההבדל בין שיטת יוסף לשיטת יהודה בא לידי גילוי אח"כ בשעה שישראל נכנסו לארץ, בין מקדש למשכן. כתיב¹⁵ כי לא באתם עד עתה אל המנוחה והנחלה, דרשו חז"ל¹⁶ מנוחה זה שילו נחלה זה בית עולמים בית המקדש, שילו היתה רק מנוחה של שעה בלי קביעות, המשכן היה מטולטל יחד עם מסעות בני ישראל, המקדש היה קבוע במקום. ואמרינן¹⁷ אשכחן משכן דאיקרא מקדש ואשכחן מקדש דאיקרא משכן דכתיב משכן העדות. ומשהוקם המשכן נאסרו הבמות. מקודם, הקרבנות של אדם ונה הקריבו על הבמות, גם יעקב הציב מצבה, אמרו חז"ל¹⁸ שהקים במה. כמו"כ כתיב¹⁹ ויבן שם מזבח ויקרא למקום בית אל ויצב מצבה ויסך עליה נסך, אמרו חז"ל²⁰ הרמז לנסכי הקרבנות, לנסוך המים ולמנחת תודה שבאה משמן וכך לשון חז"ל²¹ וככה כל אחד עושה לו במה על ראש גגו. אולם משהוקם המשכן נאסרו הבמות, וכתיב²² למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים והביאום לד' אל פתח אהל מועד, נקרא המשכן אהל מועד. אומר התרגום משכן זימנא, כי המשכן היה רק זמני, שילו היה בחלקו של יוסף, המקדש היה בחלקו של יהודה, כדברי חז"ל²³ רצועה היתה יוצאת מחלקו של בנימין לחלקו של יהודה, דכתיב²⁴ ובין כתפיו שכן. ההבדל בין המשכן והמקדש אנו מוצאים גם באכילת קדשים. בשילו אכלו קדשים בלי מחיצות עד כל מקום שראו את ירושלים. דרשו חז"ל²⁵ מהכתוב²⁶ בן פורת יוסף עלי עין בגות צעדו עלי שור, שהיו אוכלים קדשים לעין כל. שיטת יוסף, קדושת ישראל להראות וללמד לגויים, אולם במקדש אכלו במחיצות סגורות, מצומצמת קדושת ישראל לפי שיטת יהודה, כי קדושת ישראל נפרדת מהעמים. וככה שולטים שתי השיטות. יוסף ויהודה, עד ביאת הגואל. ובמלחמת גוג ומגוג האחרונה יקום מתחילה משיח בן יוסף, ואח"כ יקום משיח בן דוד וינצח נצחונו של ישראל.

שילו
חז"ל

נס־חנוכה נקבע על הנצחון עם היונים שפרצו חומת בית המקדש, לחמו בישראל וטמאו כל השמנים, הנס של הנצחון של רבים ביד מעטים, לא היה קטן מהנס של פח השמן, אולם מכיון שהנס נעשה על ידי החשמונאים כהנים גדולים, שהראו נס בפועל לעין כל בפך של שמן שהיה בו להדליק רק ליום אחד והדליקו ממנו שמנה ימים, והכהנים נכנסו תיכף אחר הנצחון של המלחמה לעבודת הקודש להאיר נרו של ישראל, ונר המנורה, נר המערבי שהיה עדות ששכינה שריא בישראל, כדעת חז"ל²⁷ לכן קבעו את הנס של חנוכה על פך השמן והדלקת נר חנוכה. אולם מה חפצו היונים מישראל; שאמרו כדרשת חז"ל²⁸ כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. היונים שידעו חכמות, את התורה תרגמו ליונית, היונים חפצו את התבוללות ישראל בעמים, אמרו כתבו לכם על קרן השור. ליוסף נאמר בכור שורו הדר לו, יעקב אמר, כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור. היונים חפצו שישראל יחזיקו בשיטת יוסף, להיות בין העמים ולהתבולל ביניהם, ואמרו כי אמנם יש קרן שור, יש שופר של תחיה לישראל, אולם חפצו שתחיה זו תבוא לכל העמים ביחד, אבל לא הבינו את שיטת יוסף, ואמרו כתבו לכם כי אין לכם חלק באלקי ישראל. לא הבינו שיוסף התכוון בשיטתו, שישראל יהיו מורי־הדרך לכל העמים שיש אלקי ישראל. ולכן במלחמתן פרצו חומות מגדלי — כלשון הפיטן — חפצו לפרוץ את החומה המיוחדת שישנה לישראל, שקדשים נאכלין במקדש רק בחומה, עד שנצחו ישראל, כשגברה עליהם מלכות בית החשמונאים.

הנצחון בא על ידי שבט לוי הראשון שלחם נגד ההתבוללות, והכהנים הנבדלים בתוך בני ישראל לקדושה, דכתיב²⁹ וקדשת, אותם וכהנו לי, יען כי ללחום נגד ההתבוללות בכח קדושת ישראל הצריכה להיות נפרדת, היו צריכין לזה את הכהונה הנבדלת מתוך קדושת ישראל לקדושה מיוחדת. והנס שנקבע על פך השמן, שהיה צנוע וטמיר בחותמו של כהן גדול שלא היה גוע בידי הגוים, וממנו הדליקו את נרו של ישראל המעידה שהשכינה שרויה בישראל והמשיכו את הקדושה הנפרדת מהעמים. לעתיד יאמרו הגוים לכו ונעלה אל הר ד' אל בית אלקי יעקב³⁰ ואמרו חז"ל³¹ אברהם קראו הר, יצחק

קראו שדה. הר ושדה הם בבחינת התפשטות, הפקר. יעקב קראו בית, אין זה כי אם בית אלקים. ולכן בשעה שהעמים ירצו להתחבר אל הקדושה יבינו כי קדושת ישראל צריכה להיות נפרדת ומוקפת כבית, ואמרו לכו ונעלה אל בית ד', נתחבר אל ישראל, נתחבר אל הקדושה הנפרדת. וע"ז אומר הנביא⁸² ונודע בגויים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים, כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ד'. ואז יקויים ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר אכריכם וכרמיכם, בבחינת לעבדה ולשמרה, שהעמים יקבלו עליהם עול מצות וישראל יעלו במדרגה ויקראו כהני ד' משרתי אלהינו, ומה שהיום קדושת כהנים בישראל תהיה אח"כ קדושת ישראל בין העמים.